

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٢٨٧

۸۷/۱/۱۰۵۷۶۶

۸۷۸۲۳

دانشگاه سیستان و بلوچستان

تحصیلات تکمیلی

پایان نامه کارشناسی ارشد در تاریخ (تاریخ ایران اسلامی)

عنوان:

بررسی تحولات سیاسی جنوب شرق ایران
(سیستان و بلوچستان، جنوب خراسان، کرمان)
در ارتباط با تحولات بین المللی قرن نوزدهم . م

استاد راهنما:

دکتر مسعود مرادی

استاد مشاور:

دکتر عباسعلی آذرنیوشه

۱۳۸۷ / ۹ / ۲۲

تحقیق و نگارش:

مهديه اسدي كرم

(این پایان نامه از حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه سیستان و بلوچستان و مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان بهره مند شده است)

تیر ۱۳۸۷

۱۰۶۵۳۸

بسمه تعالی

این پایان نامه با عنوان : بررسی تحولات سیاسی جنوب شرق ایران (سیستان و بلوچستان ، جنوب خراسان ، کرمان) در ارتباط با تحولات بین المللی قرن نوزده میلادی قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد تاریخ ایران در دوره اسلامی توسط دانشجو مهدیه اسدی کرم تحت راهنمایی استاد پایان نامه دکتر مسعود مرادی تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می باشد.

(نام و امضاء دانشجو)

مهدیه اسدی کرم

این پایان نامه ... ۴... واحد درسی شناخته می شود و در تاریخ ۸۷/۵/۲ توسط هیئت داوران بررسی و درجه ... به آن تعلق گرفت.

تاریخ

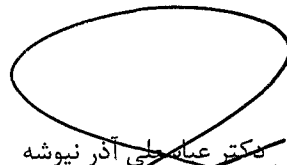
امضاء

نام و نام خانوادگی

دکتر مسعود مرادی

استاد راهنما:

دکتر عباس آذر نیوشه

استاد راهنما:

استاد مشاور:

دکتر مرتضی دهقان نژاد

داور ۱:

دکتر محمد رضا فراهانی

داور ۲:

نماینده تحصیلات تکمیلی: آقای سید یوسف میراحمدی

۱۳۸۷ / ۹ / ۲۴

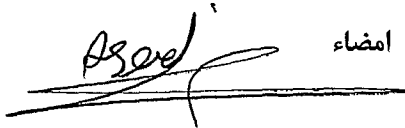
دانشگاه سیستان و بلوچستان

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب مهدیه اسدی کرم تأیید می‌کنم که مطالب مندرج در این پایان‌نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این نوشته از آن استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع گردیده است. این پایان‌نامه پیش از این برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه سیستان و بلوچستان می‌باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو: مهدیه اسدی کرم

امضاء

تقدیم به :

پدر و مادرم که هستی و تلاشم در یون آنهاست. آنها که در تمام محظات زندگی جاری

از دهبانه های زیبای زندگی اند.

و

تقدیم به خواهر عزیزم که از هیچ تلاشی برای کمک و به مسر انجام رسانیدن این رساله

کوتاهی نکرد.

سپاسگزاری

سپاس بی کران ایزد منان را که توفیقش همراه راهم بود و خامه ناتوانم را توانایی بخشید . اکنون که کار پژوهش این پایان نامه به پایان رسیده بر خود لازم می دانم از زحمات اساتید محترم گروه تاریخ دانشگاه سیستان و بلوچستان خصوصاً جناب آقای دکتر مسعود مرادی استاد راهنمای پایان نامه و استاد فرزانه جناب آقای دکتر عباسعلی آذرنیوشه تشکر و قدردانی کنم . همچنین از راهنمایی های جناب آقای دکتر عباس سرافرازی و جناب آقای دکتر محمد رضا فراهانی که همواره سمت شاگردی ایشان را داشتم . همچنین خانواده ام که پیوسته مشوقم بودند و همه دوستانیکه از ابتدا تا پایان کار همراه و یاورم بودند سپاسگزاری می نمایم .

چکیده:

دولت بریتانیای کبیر با اخراج دولتهای رقیب خود همانند پرتغال، اسپانیا و فرانسه از هند توانست پایه های اولیه قدرت خود را در منطقه استوار نماید. سپس در سال ۱۷۵۷ م/ ۱۷۱۱ ق در نبرد پلاسی سپاه تیموری را شکست داد و با زندانی کردن پادشاهان تیموری در قصرهایشان به حکومت تیموریان هند خاتمه داد و دولت هند بریتانیا را پایه گذاری نمود.

سرزمین هندوستان برای بریتانیا اهمیت زیادی داشت و بخشی از درآمدهای اقتصادی بریتانیای کبیر از طریق منابع عظیم هند و ثروتهای کلان این سرزمین تامین میشد. بنابر این باتوجه به اهمیت هندوستان و رقابتهایی که میان دولتهای استعمارگر بر سر آسیا و آفریقا وجود داشت، روسیه و فرانسه با یکدیگر علیه دولت هند بریتانیا متحد شدند. هدف روسها با توجه به وصیت نامه پتر کبیر دسترسی به آبهای گرم بود. پیشروی روسها از سمت شمال به جنوب باعث ترس و وحشت انگلیس شد و تنها راه چاره را ایجاد منطقه حایل در اطراف شبه قاره دانستند. بنابراین از طریق عقد اتحاد با ایران خواستند که با حفظ استقلال و اقتدار ایران مانعی در برابر حملات روس و فرانسه ایجاد نمایند.

همچنین در این زمان به دلیل ضعف حکومت مرکزی، حاکمان منصوب شده دولت ایران در جنوب شرق برای اخذ مالیات از مردم این منطقه ظلم و اجحاف زیادی در حق مردم روا می داشتند و این امر منجر به افزایش تمایلات استقلال خواهی روسای ایلات و عشایر منطقه شد.

بنابراین با توجه به رقابت بین روس و انگلیس و حمایتی را که انگلیسیها از روسای این منطقه نمودند ما شاهد از دست دادن نیمی از سرزمینهای جنوب شرق ایران و شکل گیری مرزهای کنونی ایران هستیم.

کلیدواژه: انگلیس، روسیه، سیستان و بلوچستان، کرمان، امتیازات.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
الف.....	چکیده.....
۲.....	مقدمه.....
۵.....	معرفی و نقد کتاب.....

فصل اول: موقعیت جغرافیایی و پیشینه تاریخی

۱۰.....	۱-۱- موقعیت جغرافیایی.....
۱۰.....	۱-۱-۱- بلوچستان و کرمان.....
۱۰.....	۱-۱-۲- قاینات و سیستان.....
۱۱.....	۲-۱- پیشینه تاریخی.....
۱۱.....	۱-۲-۱- بلوچستان و کرمان.....
۱۴.....	۲-۲-۱- قاینات و سیستان.....

فصل دوم: شکل گیری رقابتهای روس و انگلیس در آسیای جنوب غربی

۲۰.....	۱-۲- پیشینه حضور انگلیس در هند و استقرار آن در منطقه.....
۳۳.....	۲-۲- تحركات روسیه در آسیای جنوب غربی علیه انگلستان و تاثیر آن بر جنوب شرق ایران.....

فصل سوم: تحولات تاریخی جنوب شرق ایران و انعکاس مسائل جهانی در آنجا

۴۹.....	۱-۳- حاکمان جنوب شرق ایران و رابطه با دربار قاجار.....
۵۰.....	۱-۱-۳- حاکمان کرمان و بلوچستان و رابطه با دربار قاجار.....
۵۱.....	۱- کرمان و بلوچستان در حاکمیت ابراهیم خان ظهیرالدوله.....
۵۳.....	۲- عباسقلی خان و حاکمیت کرمان و بلوچستان.....
۵۴.....	۳- عباس میرزا ظل السلطان و دفع فتنه در بلوچستان.....
۵۷.....	۴- تاثیر شرایط بین المللی در کاهش توجه دولت بر بلوچستان.....
۵۷.....	۵- آقاخان محلاتی در حکومت کرمان.....
۵۹.....	۶- نصره الدوله فیروزمیرزا و دیگران در حکمرانی بر کرمان (اوضاع متزلزل سیاسی).....
۶۱.....	۷- بلوچستان در تدارک شورش علیه نیروهای دولت مرکزی.....

- ۸- شورش‌های مجدد آقاخان محلاتی..... ۶۳
- ۹- پایان یافتن تسلط ناروئی ها و توسعه حکومت مرکزی در بلوچستان (حکمرانی مؤیدالدوله)..... ۶۴
- ۱۰- محمد حسن خان ایروانی و بلوچستان..... ۶۷
- ۱۱- غلامحسین خان سپهدار و حکمرانی کرمان و بلوچستان..... ۶۸
- ۱۲- حکمرانی فیروز میرزا فرمانفرما..... ۷۲
- ۱۳- حکمرانی ناصرالدوله..... ۷۵
- ۱۴- حکمرانی عبدالحسین میرزا..... ۷۷
- ۱۵- حکمرانی آصف الدوله همزمان با به سلطنت رسیدن مظفرالدین شاه..... ۷۸
- ۱۶- اوضاع کرمان و بلوچستان در دوران مشروطه..... ۷۸
- ۳-۱-۲- حاکمان سیستان و قائنات و رابطه با دربار قاجار..... ۸۱
- ۱- ملک ناصرالدین همزمان با روی کار آمدن آقامحمدخان قاجار..... ۸۱
- ۲- قدرت یافتن خاندان سرابندی (حکمرانی محمدرضاخان سرابندی)..... ۸۲
- ۳- پایان یافتن حکمرانی خاندان سرابندی و روی کار آمدن خاندان علم..... ۸۴
- ۴- خاندان خزیمه در قدرت..... ۸۶
- ۵- حکمرانی امیر علی خان..... ۸۷
- ۶- امیر اسدالله خان و حاکمیت قاینات..... ۸۷
- ۷- حکمرانی امیر علم خان سوم (حشمت الملک اول) بر قاینات و سیستان..... ۸۹
- ۸- درگیری امیر اسماعیل خان و امیر علی اکبر خان و جدایی ناحیه سیستان و قاینات..... ۹۲
- ۳-۲- حاکمان جنوب شرق ایران در رابطه با بیگانگان..... ۹۹
- ۳-۲-۱- حاکمان کرمان و بلوچستان و ارتباط آنها با دول بیگانه..... ۱۰۰
- ۱- حاکمان کلات در ارتباط با انگلیسیان..... ۱۰۲
- ۲- مامورین سیاسی انگلیس در برقراری ارتباط با حاکمان محلی منطقه..... ۱۰۳
- ۳- آقاخان محلاتی و رابطه او با بیگانگان..... ۱۰۶
- ۴- اقدامات انگلیسیان در برابر حکمرانی ابراهیم خان بمی بر بلوچستان و کرمان..... ۱۰۸
- ۳-۲-۲- حاکمان سیستان و قائنات و ارتباط آنها با دول بیگانه..... ۱۱۱

- ۱- امیر حشمت الملک (امیر علم خان سوم) در ارتباط با دول بیگانه..... ۱۱۱
- ۲- رقابت امیر اسماعیل خان شوکت الملک اول و امیر علی اکبر خان حشمت الملک دوم در سیستان و قاینات و اقدامات آنها در ارتباط با دول بیگانه..... ۱۱۴

فصل چهارم : پیامد رقابتهای استعماری روس و انگلیس در جنوب شرق ایران

- ۴-۱- امتیازات انگلیسیها در جنوب شرق ایران..... ۱۲۳
- ۴-۱-۱- امتیاز خط تلگراف..... ۱۲۳
- ۴-۱-۲- امتیازات مرزی..... ۱۳۰
- ۴-۱-۲-۱- تقسیم بلوچستان و مرز با هند بریتانیا..... ۱۳۰
- ۴-۲-۱- تقسیم سیستان و مرز با افغانستان..... ۱۴۱
- ۴-۲- امتیازات روسها در جنوب شرق ایران..... ۱۵۰
- نتیجه گیری..... ۱۵۲
- فهرست منابع و مأخذ..... ۱۵۶
- مجلات..... ۱۶۰

ضمائم

مقدمه

پس از آنکه دول اسپانیا و پرتغال به فرمان الکساندر ششم بنیان امپراطوریهای مستعمراتی خود را در قاره های آمریکا، آفریقا و آسیا استوار نمود دولت انگلستان نیز به فرمان ملکه الیزابت اول (۱۵۵۸-۱۶۰۳م) در صدد برآمد که مستعمراتی را برای خود فراهم نماید در نتیجه آنتونی جنکینسون اولین بازرگان انگلیسی بود که برای ایجاد روابط تجاری به دربار شاه طهماسب اول آمد. در دوره شاه عباس کبیر هر چند ایران با دولتهایی همانند روسیه، پرتغال و حتی آلمان رابطه داشت ولی این امر بیشتر به منظور برقراری اتحاد با آنها علیه دولت عثمانی بود همانند سفرهایی را که برادران شرلی و حسینعلی بیگ بیات به کشورهای مختلف اروپایی داشتند. همچنین شاه عباس کبیر برای اخراج پرتغالیها از خلیج فارس، مصمم به برقراری روابط تجاری با انگلیسیهای مقیم هند بود. انگلیسیها نیز برای فروش منسوجات پشمی خود تمایل به برقراری روابط با ایران داشتند و بدین منظور ادوارد کاناک در ۳۱ مارس ۱۶۱۷م/۱۰۲۶ ق وارد اصفهان شد و شاه عباس که از تجاوزات پرتغالیها در خلیج فارس ناراحت بود با انگلیسیها قراردادی منعقد نمود که بموجب آن انگلیسیها او را در اخراج پرتغالیها کمک نمایند و او اجازه تاسیس پایگاههای تجاری را در بنادر جنوب به انگلیسیها داد و آنها امتیاز آزادی تجارت در ایران و معافیت از پرداخت عوارض گمرکی را نیز بدست آوردند.

اما بعد از دوران صفویه و با حملات افغانها به ایران، ایران نه تنها از نظر تجاری بلکه از نظر اقتصادی و اجتماعی و ... نیز دچار وقفه ای عظیم شد. اما در دوران نادر شاه افشار ایران هر چند که از نظر وسعت بسیار گسترده شد ولی بدلیل مشغولیت نادر در جنگها، به برقراری ارتباط با دول دیگر هیچ گونه توجهی نشد.

در دوران پر آشوب و زود خوردی که بین جانشینان کریم خان وجود داشت انگلیسیها از فرصت استفاده نموده و جزیره قشم را اشغال نمودند و همچنین هیئتی را به نزد جعفرخان زند فرستادند که او فرمان آزادی تجاری انگلیسیها و معافیت از پرداخت مالیات و عوارض را صادر نمود تا از این طریق بتواند تجارت ایران را که از زمان حمله افغانها بشدت کساد شده بود، رونق ببخشد.

مقارن این احوال انگلیسیها توانستند رقیبان خود از جمله فرانسویها و هلندیها را از هند اخراج نمایند اما روسها بدنبال اجرای وصیتنامه پتر کبیر، با دیدن تمایلات تجزیه طلبانه آراکلی خان والی ایالت گرجستان با عقد قرارداد گیور گیفسک گرجستان را تحت الحمایه خود قرار دادند و به تاسیس استحکامات و قلعه های نظامی در کنار سرحدات ایران در شمال قفقاز اقدام نمودند آنها اولین گامهای خود را برای تصرف نواحی شمال ایران و در نهایت کل ایران و خلیج فارس، گذاشتند.

انگلیسیها با دیدن پیشرفت روسها در جنوب به گسترش دامنه نفوذ خود در خلیج فارس و جنوب شرق ایران پرداختند و با تصویب شرکت هند شرقی، روبرت کلابو بعنوان فرماندار کل هندوستان برگزیده شد و از این منطقه در مورد سیاستهای انگلستان در جنوب شرق ایران تصمیم گیری شد.

این دوران مصادف با برخوردهای بین حکومت زندیه و قاجاریه بود. علی مردان خان زند به روسها پیشنهاد نمود که در ازاء واگذاری سرزمینهای شمال رود ارس از او در مقابل آقا محمد خان حمایت نمایند که با مرگ ناگهانی علیمردان خان زند این مساله منتفی شد. و آقا محمد خان به دلیل درگیریها در شمال و غرب ایران فرصت رسیدگی بر نواحی جنوب شرق ایران را نداشت.

بنابر این قرن نوزده میلادی، ایران صحنه رقابت و درگیری بین دو امپراطوری بزرگ روس و انگلیس بود این دول با دیدن ضعف و عقب ماندگی پادشاهان قاجار در زمینه سیاست خارجی و دیگر زمینه ها سعی نمودند که علاوه بر توسعه ارضی، امتیازات مختلفی از منابع عظیم ایران بدست آورند و از طریق برقراری ارتباط با حاکمان محلی ایران روسها توانستند بخشهایی از نواحی شمال ایران را متصرف شوند و انگلیسیها نیز بخشهایی از نواحی جنوب شرق ایران را که در نهایت منجر به عقد قرارداد ۱۹۰۷ میلادی و تقسیم ایران بین این دو دولت استعمار گر شد.

بنابراین تحقیق حاضر سعی بر این دارد که در ابتدا فعالیتها و عملکردی را که این دول در نواحی آسیای جنوب غربی داشتند و سپس انعکاسی که این فعالیتها بر جنوب شرق ایران داشتند و نتایج آن را بررسی نماید.

بنابراین با توجه به این مبحث سوالات اصلی تحقیق خود را چنین در نظر گرفته ام:

۱- آیا مرزهای جنوب شرقی ایران در قرن ۱۹ میلادی مشخص بودند؟

۲- آیا حکومتهای منطق شرقی وابسته به حکومت مرکزی بودند؟

۳- آیا بین حکام محلی و استعمارگران حاضر در منطقه پیوندی وجود داشت؟

و فرضیات خود را چنین بیان کرده ام:

۱- حکام محلی تابعی از حکومت مرکزی بودند.

۲- برخی از عناصر محلی در پیوندی مثبت با حکومت مرکزی قرار داشتند.

۳- برخی از عناصر محلی در پیوندی منفی با حکومت مرکزی قرار داشتند.

۴- فرایند تجزیه مرزهای شرقی با کمک امرای محلی صورت گرفت.

همچنین در زمینه پیشینه تحقیق می توان گفت در این زمینه تحقیقاتی انجام شده است اما تحقیقی که بیان کننده فعالیت‌های استعمارگران در آسیای جنوب غربی و تأثیری را که در جنوب شرق ایران داشت بررسی جدی انجام نشده است و بدین منظور هدف خود را روشن نمودن بخش‌هایی از تاریخ جنوب شرق ایران قرار داده ام و برای انجام این امر به مراکز مختلفی همانند کتابخانه آستان قدس رضوی، کتابخانه دانشگاه الزهراء و ... رفته ولی در حین تحقیق به مشکلات عدیده ای برخورد کردم و در نهایت از راهنمایی‌های جناب آقای دکتر مسعود مرادی نهایت تشکر و قدردانی را دارم که در این زمینه از هیچ مساعدتی دریغ نفرمودند .

معرفی و نقد کتاب

۱- کتاب فرماندهان نوشته شیخ یحیی احمدی کرمانی: شیخ یحیی احمد کرمانی فرزند حاج آقا احمد عالم و فقیه و مجتهد کرمانی است که در سال ۱۲۸۷ ق در کرمان بدنیا آمد هشت ساله بود که پدرش از دنیا رفت وی علوم مقدماتی را نزد برادر خود حاج شیخ ابوجعفر گذراند بعدها جهت تکمیل علوم به میرزا محمد ملقب به ناظم الاسلام کرمانی سپرده شد تا مقدمات عربی را بیاموزد بهترین ایام کودکی شیخ یحیی به همراه ناظم الاسلام سپری شد و در این مدت از شرح لمعه، تاریخ، جغرافیا، ریاضیات و هیئت بهره کافی را برد ناظم الاسلام معلم وی جهت تکمیل تحصیلات خود قصد عتبات را میکند و شیخ یحیی در همراهی با ناظم الاسلام تأثیرات زیادی از او می پذیرد. از سوی دیگر خود ناظم الاسلام نیز تحت تأثیر میرزا آقاخان کرمانی قرار گرفته بود و به همین خاطر به جای رفتن به عتبات به تهران می رود و در جرگه آزادیخواهان قرار می گیرد و کتاب بیداری ایرانیان را به نگارش در می آورد. در این زمان شیخ یحیی به مسائل تاریخی و اجتماعی روی می آورد.

آثار دیگر شیخ یحیی احمدی کرمانی:

ناظم الاسلام کرمانی در این باره میگوید: «آثار تاریخی شیخ یحیی کتابی بود که هفت هزار سال را در بر می گرفت که موضوع آن در مورد ظهور انبیاء، حکما، عرفا و چگونگی به تخت نشستن سلاطین بوده دیگر تاریخ و جغرافیای کرمان و چند کتاب کوچک دیگر در مورد هیئت و جغرافیا که امروزه اثری از آن ها نیست» زمانی که سرپرسی سایکس به کرمان می آید شیخ یحیی طرف مشورت او بوده و توانست اطلاعاتی را از کتاب تاریخ کرمانی نوشته احمد علی خان وزپری به همراه آگاهی خودش در اختیار سایکس قرار دهد شیخ یحیی احمدی در نوشتن مطالب کتاب منتظم ناصری در جهت نگارش کتاب خود استفاده کرده است.

۲- جغرافیای نیمروز نوشته ذوالفقار کرمانی: ذوالفقار کرمانی مشهور به محلاتی خود را فارغ التحصیل از مدرسه دارالفنون معرفی می نماید و در این مورد بیان می کند که علاوه بر علوم توپخانه و قورخانه علم هندسه که اصل و اساس همه علوم است تحصیل کرده و در سال ۱۲۷۴ هـ. ق از مدرسه به خدمات دیوان اعلی مأمور شدم و در مدت ۲۴ سال به اکثر سرحدات دولت علیه ایران مأمور شدم و سفر نمودم. بنابراین با توجه به مأموریت هایی که او داشته و در اماکن مختلف انجام وظیفه کرده روی هم رفته یک شخصیت فرهنگی و یک کارشناس مشهور بود.

ناصرالدین شاه با توجه به تجربیات او در سال ۱۲۸۸ هـ. ق وی را به همراهی میرزا سعید خان انصاری، وزیر امور خارجه، مأمور سرحدات ایران و افغانستان نمود.

ذوالفقار کرمانی طی مسافرت به سیستان در مورد روابطی که میرزا معصوم خان انصاری، سرپرست هیئت ایرانی نسبت به مأموران دولت انگلیسی داشته، مطالب بسیار جالبی را می آورد و همچنین در باب حدود ملک سیستان و افغانستان و کشیدن نقشه سیستان و تعیین حدود مرز ایران و افغانستان گزارشاتی را تهیه نموده و به ناصرالدین شاه ارسال کرد. ناصرالدین شاه در ازاء خدمات او وعده منصب سرپچی را به او داد. ذوالفقار کرمانی علاوه بر شرح وقایع این سفر به خصوصیات طبیعی و اجتماعی و اقتصادی و ... سیستان نیز توجه نموده و از جنگلها، آبها، چشمهها، کشاورزی عشایر و قبایل مختلف و ... سخن گفته بنابراین کتاب او منبع بسیار مناسبی در مورد وضعیت سیستان در اواخر قرن ۱۹ میلادی است.

۳- مسافرت نامه کرمان و بلوچستان نوشته عبدالحسین میرزا نصره الدوله: فیروز میرزا که به فرمانفرما نیز مشهور است. از رجال درجه اول عصر ناصری بود. ناصرالدین شاه به او توجه زیادی مبذول داشت و والیگری کرمان و بلوچستان را به او واگذار نمود. از این زمان به بعد فرزندان فرمانفرما به طور موروثی به منصب حکمرانی به کرمان و بلوچستان رسیدند و اولین فرزند فیروز میرزا، سلطان عبدالحمید میرزا بود که بعد از فوت پدر، لقب نصره الدوله دریافت نمود و از سال ۱۲۹۸ تا ۱۳۰۹ هـ. ق منصب والیگری کرمان و بلوچستان را داشت.

پس از ناصر الدوله - که در کرمان در گذشت - برادرش عبدالحسین میرزا فرمانفرما که سالها در دربار ایران مناصب مهم لشکری و کشوری داشت. سه نوبت منصب والیگری کرمان و بلوچستان را در اختیار خود گرفت. بار اول از ۱۳۰۹ تا ۱۳۱۱ ق، بار دیگر از ۱۳۱۲ تا ۱۳۱۴، بار سوم چند ماهی در سال ۱۳۲۴ ق مسافرت نامه کرمان و بلوچستان حاصل سفر، عبدالحسین میرزا در سال ۱۳۱۱ ق به نواحی کرمان و بلوچستان بود. او هدف سفر خود را برای سرکشی و نظم و ترتیب حدود گرمسیرات بم و نرماشیر و بلوچستان، بیان می کند.

او در کتاب خود علاوه بر شرح منازل و شهرهایی که به آنها می رسید به شرح آبادیها، گذرگاهها، طایفهها، شمار نفوس خانوارها و نام کدخدایان و مهمتر از همه اسامی ضابطین هر منطقه پرداخته و چون ناحیه رودبار و بشاگرد برای او نامکشوف ماند و موفق نشد به این منطقه سفر نماید. خصوصیات و کیفیات جغرافیایی و دیوانی این منطقه را برای او گردآوری کرده اند و او به کتابش اضافه نمود.

۴- تاریخ روابط سیاسی ایران و انگلیس در قرن نوزدهم، نوشته محمود، محمود: کتاب مورد

نظر کتابی است که محمود محمود آن را در سال ۱۳۲۸ ش تألیف نموده است. او در مقدمه کتاب خود بیان می کند که از طریق آشنا شدن با کتب مورخین و سیاحان انگلیسی، رجال سیاسی، صاحب منصبان نظامی، مأمورین سیاسی و نظامی که در سرزمینهای ایران، هندوستان، افغانستان، ترکستان و سایر نواحی آسیا و آفریقا مأموریت داشته اند و از خود نوشتجاتی باقی گذاشته بودند، به مطالعه نوشته های آنها پرداختم. البته در آن اوقات راجع به سیاست دولت انگلیس در ایران و آسیا و آفریقا مطالب گسترده ای در روزنامه های مختلف مانند، روزنامه ستاره ایران به مدیریت مرحوم حسین صبا، طوفان به مدیریت مرحوم فرخی، شفق به مدیریت مرحوم آقای علی دشتی و دیگر روزنامه ها مانند پیکان، مجله آینده و مجله تقویم و ... به چاپ می رسید. محمود، محمود، بعد از آشنایی از روابط انگلیسیها با دول مختلف از طریق نوشته ها و روزنامه ها، در نظر داشت که سه جلد از کتاب خود را در روزنامه پیکان منتشر نماید که موفق شد تنها نوشته هایی را که در مورد خاندان فرمانفرما بودند به چاپ برساند و بعد از آن روزنامه پیکان تعطیل شد.

بنابراین تصمیم گرفت که کتابی در مورد روابط انگلیس و ایران به چاپ برساند. او نوشتن کتاب را از

سال ۱۳۰۷ ش شروع نمود و این کتاب شامل هشت جلد می باشد.

جلد اول در مورد روابط ایران و انگلستان در قبل از قرن نوزدهم و همچنین عهدنامه هایی را که ایران در برخورد های اولیه با انگلیس، روسیه و فرانسه بست شامل شده و تا کشمکشهای محمد شاه با انگلیس بر سر مسأله هرات ادامه دارد.

مباحث جلد دوم و سوم کتاب مورد نظر تا امتیاز رژی و لغو امتیاز انحصار توتون و تنباکو که در دست عمال انگلیس بود، شامل می شد.

جلد چهارم تا معاهده سال ۱۹۰۷ م و جلد پنجم اثرات معاهده ۱۹۰۷ م در ایران و اروپا و وقایع ایران در جنگ جهانی اول را شامل می شد.

اهمیت کتاب تاریخ روابط ایران و انگلیس در قرن ۱۹ محمود محمود در این است که او به یک سری اسناد و مدارک دسته اول دسترس داشته و حتی این اسناد به زبان انگلیس نیز بوده اند که او از آنها در نوشتن کتاب خود استفاده نموده است.

۵- ناسخ التواریخ ، ۳ جلد نوشته محمد تقی لسان الملک سپهر: میرزا محمد تقی مستوفی
فرزند ملامحمد علی کاشانی ، ملقب به لسان الملک و متخلص به سپهر بوده و در سال ۱۲۱۷ هـ. ق در شهر
کاشان متولد شد .

سپهر در ابتدا به تشویق ملک الشعراء بهار ، به تألیف کتبی در زمینه علم قافیه پرداخت . او به دلیل
سفرهای متوالی به غرب کشور ، از اوضاع آن منطقه اطلاعات کاملی داشته و آنها را در اشعار خود ذکر کرده
است .

ورود او به امورات دیوانی در موقع سفر فتحعلیشاه قاجار به شیراز می بینیم که جزء ملتزمین او بود . در ایام
درگیری بین محمد شاه و ظل السلطان ، طرفدار محمد شاه قاجار بود . به همین دلیل محمد شاه پس از
جلوس منصب قرائت شعر در اعیاد رادر . در بار به او سپرد و تا پایان سلطنت محمد شاه جلد دوم این کتاب را
به اتمام رساند و جلد سوم این کتاب به دستور ناصرالدین شاه در سال ۱۲۷۲ ق نوشته شد . و در اثناء این
خدمت از طرف ناصرالدین شاه لقب لسان الملک را دریافت نمود .

او در دربار ناصرالدین شاه بود . سپس بعد از برکناری میرزا آقا خان نوری مناصب درباری و دیوانی
زیادی را دریافت نمود . تا اینکه در سال ۱۲۹۷ ق درگذشت .

از جمله آثار دیگر او می توان به محمودة القصاید ، براهین العجم فی قوانین العجم ، آئینه جهان نما ، جنگ
تواریخ ، اسرار الانوار فی مناقب الائمة اطهار و دیوان اشعار او اشاره نمود .

فصل اول

موقعیت جغرافیایی و پیشینه تاریخی

۱-۱- موقعیت جغرافیایی

۱-۱-۱- بلوچستان و کرمان

در سالهای پایانی قرن ۱۹ میلادی / ۱۳ قمری قبل از جدا شدن بخش بزرگی از بلوچستان شرقی از ایران به دست انگلیسها ، مرز خاوری بلوچستان از خلیج سویمانی در نزدیکی بندرکراچی شروع شد و مرزهای سند و پنجاب تا پیشاور پاکستان را دربر می گرفت و از سمت شمال به کوتیه مرکز ایالت بلوچستان پاکستان و بخشی از خاک کنونی افغانستان تا نزدیکی قندهار را شامل می شده است . (افشاریان ، ۱۳۷۱ ، ص ۱۷۲) .

در دوره قاجار از آنجا که کرمان و بلوچستان یک ایالت محسوب می شدند و به دلیل وسعت بسیار زیاد این ایالت ، بلوچستان معمولاً مستقل از کرمان عمل می کرد و حاکمان که از طرف حکومت مرکزی به کرمان فرستاده می شدند این حاکمان معمولاً یک والی و یا فرمانده نظامی را به منطقه بلوچستان می فرستادند که هدف او گسترش حاکمیت دولت مرکزی در این بخش از سرزمین ایران و سرکوب شورشهای واقع در این منطقه بود .

اعتماد السلطنه در کتاب مرآة البلدان موقعیت بلوچستان را چنین بیان می کند : " بلوچستان از جهت شمال به افغانستان و سیستان از جهت مشرق به سند ، از جهت مغرب به ایالت کرمان و از سمت جنوب به دریای هند محدود می باشد ... و جغرافیای فرنگ این ولایت را منقسم به چهار ناحیه نموده است .

اول : ناحیه ماروان که شهر عمده آن کلات است .

دوم : مکران که شهر معتبر آن کیچ است .

سیم : ناحیه کنداوا که شهر معظم آن کنداوا می باشد و این شهر حو روند هم می نامند .

چهارم : ناحیه کوهستانی " . (اعتماد السلطنه ، همراه بلدان ، ۱۳۶۴ ، ص ۳۲۶) .

سرزمین بلوچستان امروزه از شمال به سیستان و افغانستان ، از مشرق به پاکستان از جنوب به دریای عمان و از غرب به استان کرمان محدود است و همچنین استان کرمان از شمال به استانهای خراسان و یزد ، از جنوب به مکران (بلوچستان) از شرق به ناحیه سرحدی (بلوچستان) .

۱-۱-۲- قاینات و سیستان

در گذشته قاینات مجموعه ای متشکل از شانزده ولایت را شامل می شده که هر کدام از این ولایت ها را یک حاکم مستقل اداره می نمود . از جمله ولایاتی چون ترشیز ، دشت بیاض ، طبس ، بیرجند ، جنابذ (گناباد) ... (محمدیان ، ۱۳۸۴ ، ص ۴۸) .